

ALİ ASLAN

AK Parti Kemalist mi oldu?

AK Parti'li muhalifler bir süredir AK Parti'nin derin bir krizde olduğu tezini işliyor. Bu teze göre partinin krizinin birbiriyle ilişkili iki boyutu var: Birincisi AK Parti'nin Kemalist modernleşmeye alternatif bir modernleşme iddiasına sahip bir parti olmaktan peyderpey sıradan bir merkez sağ partiye dönüşmüş olması. Başka bir ifadeyle AK Parti'nin son yıllarda baskın hale gelen güvenlikçi ve popülist siyaset dilinin neticesinde devletçi-milliyetçi Kemalizm parantezine hapsolmuş olması. Özetle AK Parti'nin toplumsal dönüşüme öncülük eden reformist bir partiden Kemalist statükoyu korumaya yönelik bir parti olmaya evrilmesi. İkincisi ise AK Parti'nin Kemalistleşme trendinin neticesinde toplumsal tabanının daralması ve bir zamanlar sahip olduğu hakim parti konumunun zayıflaması. Böylece AK Parti'nin artık tek başına seçim kazanmakta zorlanması ve [MHP](#) ve diğer Kemalist aktörlere mahkum hale gelmiş olması.

Krizin nedeni olarak da partinin demokratik siyasetten uzaklaştığı, ortak akı devre dışı bıraktığı ve toplumsal uzlaşma arayışını rafa kaldırdığı ileri sürülüyor. AK Parti iktidarının ve genel olarak Türkiye'nin karşılaştığı zorlukların –FETÖ başta olmak üzere terör örgütleriyle sertleşen mücadele ve bölgede ve uluslararası sistemde yaşanan altüst oluşlar– demokrat siyasetten uzaklaşmayı gerektirmediği ya da meşrulaştırmadığına dikkat çekiliyor. Karşılaşılan kriz ve sorunlarla demokratik siyaset yoluyla, ortak akıl devreye sokularak ve toplumsal uzlaşma aranarak daha başarılı bir şekilde başa çıkılabileceğinin altı çiziliyor.

İlk bakışta bu iddiaların iktidar çevrelerinden uzakta kalmış olmanın motivasyonu ve tepkiselliğiyle ileri sürüldüğü söylenebilir. **Ancak liberal demokratik siyasi çizgiye sahip bu elit grubun esasen AK Parti'nin iktidarla kurmuş olduğu ilişkinin dönüşümünü anlamakta ve benimsemekte zorluk çekmenin neticesinde zorunlu olarak dışarıda kaldığı yani bir ölçüde kendi tasarrufuyla uzakta kalmayı tercih ettiği göz ardı edilemez bir hakikattir.** Bu elit grubun zaman zaman kendisine gereğinden fazla pay çıkardığı da doğrudur. Türkiye'de muhafazakar dindar siyasi aktörler her zaman bu sorunla karşılaşmıştır. Her nedense muhafazakar dindar siyasi aktörlerin elinden tutulması gerektiği ve bir bilenin mihmandarlığı olmaksızın kendi başlarına iş tutamayacaklarına yönelik sınıfsal-ideolojik bir üstün bakış mevcuttur. Maalesef bu durum muhafazakar mahalleden liberallerle haddinden fazla haşır neşir olanlarda da gözlemlenen bir hastalıktır. Lakin yine de yaşanan ayrışma daha çok iktidardan dışlanmış olmaya verilen bir tepki olmaktan ziyade "AK Parti nasıl bir siyaset yapmalı?" sorusuna verilen cevaptaki farklılıkta aranmalıdır. Her ne kadar tüm topluma seslense de AK Parti belli bir toplumsal kesimin (kültürel olarak dindar muhafazakar, ekonomik olarak orta ve alt kesimlere ait ve siyaseten askeri ve sivil devlet bürokrasisiyle pek başı hoş olmayanların) siyasi aktörü olagelmıştır. Temsil ettiği toplumsal kesimleri iktidarda tutmak ve aynı zamanda Türkiye'de genel olarak toplumsal, siyasi ve ekonomik yapısal

bir dönüşüm gerçekleştirmek hedefine sahip olmuştur. Kanaatimce "Bu iki amacı hayata geçirmek için nasıl bir siyaset takip etmek gerekir?" sorusu AK Parti içerisindeki ayrışmanın kilit noktası konumundadır.

Muhafifler (yukarıda özetlendiği üzere) bu amaçların liberal demokratik bir siyaset ile başarılacağına ısrarcı. O sebeple zamanla liberal demokratik çizgiden sapma yaşanmasıyla ortaya çıkan siyasi şartları hem ülkenin hem de AK Parti'nin krizi olarak görüyorlar. Meseleye açıklık getirmek adına öncelikle bir kriz anında olup olmadığımızı tartışmamız gerek. AK Parti dönüştürmek için yola çıktığı Kemalist rejimin esiri durumuna mı geldi? Şayet ortada bir kriz ve başarısızlık durumu yoksa liberal demokratik siyasetin kilit açıcı rolü de boşa çıkmış olur.

Liberal demokratik bir bakış açısından bakıldığında AK Parti siyasi sistemden dışlanan toplumsal grupların sözcülüğünü yapan özgürlükçü bir partiden devlet adına konuşan ve politika geliştiren statükocu bir parti haline gelerek demokrasiden uzaklaşmış oldu. Kısaca AK Parti'nin muhalefet konumundan (Muhafiflik meselesine siyasi parti düzleminin ötesinde bakmak gerekir, bir parti hükümet edebilir ancak iktidar olamayabilir) iktidar konumuna yükselmiş olması antidemokratikleşmesi anlamına geliyor. Demokrasiden uzaklaşmak devlet adına konuşan ve politika üreten AK Parti'nin toplumsal taleplere kulaklarını tıkaması ve sadece devletin asli unsurları olarak görülen Kemalist aktörlere dikkat kesilmesi demektir. İktidarın sınırlandırılmasını temel mesele olarak gören liberal demokrat siyaset için bu görüşlere sahip olmak hiç de şaşılacak bir durum değil.

Ancak siyasete siyasi bir perspektifle yaklaşıldığında bir siyasi aktörün kendisini iktidarla özdeşleştirmeyeceği yani devlet iktidarına sahip olmak istemeyeceği sorusuna cevap vermek zorlaşır. Tüm siyasi aktörlerin amacı kategorik olarak iktidarı tek başına kontrol etmektir yani iktidardan en fazla payı almaktır. Liberaller sahip oldukları antipolitik eğilimler nedeniyle siyasetin bu en temel düsturunu kabul etmekte zorlanmaktadır. Elbette sermayeyi elinde tutanlar için bu anlaşılabilir bir durumdur. Anlaşılır olmayan sermayenin dışında ve bir azınlık grubuna dahil olmayan, toplumsal çoğunluğun bünyesindeki grupların kategorik olarak antipolitik liberal eğilimlere sahip olmasıdır. İktidarla kurulacak olumlayıcı bir ilişki ne yazık ki yanlış bir şekilde toplumdan uzaklaşmak ve devlete teslim olmak şeklinde değerlendirilmektedir. Oysa demokratik siyasette devlet son tahlilde kimsenin tekeline değildir, herkesin etkisine açıktır, kategorik olarak sahipsizdir. Başka bir ifadeyle devlet iktidarı teslim olunan değil teslim alınan bir olgu konumundadır.

Dolayısıyla AK Parti'nin devlete yerleşmesi otomatik olarak Kemalizm'e teslim olmak olarak değerlendirilemez. Devlet ile Kemalizm'i eşitlemek bir yandan demokratik siyasetle çelişir diğer yandan da muhaliflerin toplumsal dönüşüm iddialarının ne denli zayıf bir zemine yaslandığını gösterir. **Şayet Kemalizm ile devlet arasında zorunlu bir ilişki varsa ve bu hiçbir şekilde değişmeyecekse**

toplumsal-siyasi dönüşüm iddiası bir anlam taşır mı? Öyleyse burada ikinci bir faktöre bakmak gerekir. O da devlet iktidarının nasıl kullanıldığı yani devletin içeriğinin ne olduğudur. AK Parti'nin devlet iktidarını kullanımının Kemalizm ile paralellik taşıdığını belli eden göstergeler mevcut mudur? Kemalist devlet toplumun büyük kısmını özellikle de laik milliyetçi kesimler dışında kalanları dışlıyor ve "yönetilen" konumuna indirgiyordu. Kemalist devlet devletçi kapalı bir ekonomik modele sahipti. Kemalist devlet dış politikada Türkiye'yi bölgesine yabancı ve uluslararası alanda Batı'nın güdümünde bir aktör olarak kurguluyordu.

Peki AK Parti'nin ortaya koyduğu devlet performansı bunlarla bir benzerlik taşıyor mu? Elbette hayır. Tam tersine AK Parti Kemalizm'in dışladığı toplumsal kesimleri sisteme bir aktör olarak entegre eden bir devlet performansına sahip. Başörtüsü konusunda yaşanan ve halen süregiden normalleşme – muhafazakar dindar kesimlerin bürokraside de açıktan "yöneten" konumuna gelmesi– bunun önemli örneklerinden birisidir. AK Parti'nin izlediği ekonomik model devletçi kapalı bir ekonomik modelden çok farklı. Bir yandan serbest piyasa ekonomisini benimseyerek ekonomide dışarıya açılmayı ve serbest teşebbüsü destekleyen öbür taraftan da hakim ekonominin işleyişi neticesinde dışlanan ve dezavantajlı konuma düşen toplumsal gruplara devlet eliyle destek sunan sosyal devlet pratiklerine sahip. **AK Parti'nin ortaya koyduğu bu karma ve kendine özgü ekonomi politik yapı iktidarının devamını sağlayan en temel etken konumunda.** Dış politikada ise kendi bölgesiyle barışan ve Türkiye'yi yeniden bölgeye entegre eden bir siyaset izlemekte. Kemalizm'in sırtını döndüğü Ortadoğu'da ve [Doğu Akdeniz](#)'de artan aktivizm ve nüfuz çok açık bir şekilde kendisini hissettirmekte. Uluslararası alanda da AK Parti liderliğinde Türkiye kendisini otonom bir siyasi aktör olarak görmekte ve adil bir uluslararası düzen arayışının liderliğine soyunmuş durumda. **Bu dış politika atılımları Türkiye'yi Batı'nın kuyruğuna takılan bir devletten uluslararası sistemde diğer aktörlere liderlik etmeye soyunmuş bir ülkeye dönüştürdü.** Ülkenin radikal bir şekilde artan diplomasi trafiği başka türlü açıklanamaz.

Evet AK Parti Kemalist ve merkez sağ aktörlerin bir kısmıyla iş tutuyor. Ancak burada kimin kimi dönüştürdüğü ya da nasıl bir ortak zemin inşa edildiğine yönelik AK Parti'yi nesneleştiren çok ezber ve yüzeysel bir bakış açısı mevcut. İttifak ilişkileri siyasi aktörleri dönüştürür ve bunun neticesinde ortak bir zemin inşa edilir. Dönüşüm tek taraflı olmaz, tüm taraflar belli ölçüde dönüşür. AK Parti'deki en büyük dönüşüm uzun yıllar "yönetilen" konumunda kalmaktan kaynaklanan, kendisini psikolojik olarak muhalefette görme eğiliminden iktidarda görmeye evrilmede gösterdi. Devleti sahiplenmek ve devlet adına konuşmak [Cumhurbaşkanı Erdoğan](#) liderliğinde AK Parti için normal bir durum haline geldi. Muhafazakar dindar cemahta belli elit çevreler AK Parti üst kademesinde yaşanan bu olumlu psikolojik kırılmaya bir türlü ayak uyduramadı. Ve neticede uzun yılların verdiği psikolojik eziklik sanki "AK Parti devlete rücu etti" şeklindeki değerlendirmelere yol açtı. Dolayısıyla sıkça AK Parti'nin devletçileştiği ve milliyetçileştiği ezberlerini duymaktayız. Öte yandan laik muhalifler ise AK Parti'nin devleti dönüştürdüğünden şikayet ediyor ve iktidara gelip her şeyi yeniden eskiye döndüreceklerine yönelik söylemlerle seçmenlerini motive etmeye çalışıyorlar. **Elbette son dönemde muhafazakar seçmeni AK Parti'den uzaklaştırmak için sağdan yanaşarak bu şikayetleri önemli ölçüde geri plana atmış ve AK Parti'yi devletçi olmakla suçlayan koronun şefliğine terfi etmiş durumda olduklarını da gözden kaçırmamak gerekir.**

AK Parti ortak zemin inşası adına böyle bir dönüşüm geçirirken MHP başta olmak üzere diğer devletçi ya da Kemalist aktörlerin de ciddi dönüşümler geçirmek zorunda kaldığı genellikle dikkatlerden kaçıyor. MHP'den kopanları ve merkez sağın eski gediklilerini tek bir siyasi çatı altında toplayan İYİ Parti olgusunu ortaya çıkaran başka ne olabilir ki! MHP ve benzeri aktörler için devlet adına konuşmak en başından beri alışıldık hatta siyasetin en yegane unsuruydu. Toplum her zaman ikinci plandaydı. Bu aktörler için değişen nokta yeni devlete ve pratiklerine yönelik göstermiş oldukları yüksek adaptasyondur. AK Parti'nin devlete içeride ve dışarıda biçtiği misyona –ki bu misyon bu aktörlerin Türkiye devletine yükledikleri anlamın ve sahip oldukları siyasi ufkun epeyi bir ötesindedir– büyük oranda bu aktörler uyum gösterdiler. CHP ve İYİ Parti Ortadoğu'ya tepeden bakan Kemalist iştiyakla "Suriye'de, Libya'da ne işimiz var?" diye

sorarken bu aktörler bu dış politikaları savunmada ön safta yer aldılar. O halde bu aktörlerin dönüşmediğini ya da farklı bir çizgiye gelmediklerini söyleyebilir miyiz? Aynı şekilde AK Parti'li muhaliflerin yeni kurdukları partilerin temsilcilerinin görüntünün ötesinde Kemalist çizgilerinden hiçbir şey kaybetmeyen siyasi partilerle yan yana gelmekten sakınmamalarını ve bu cenahın medya kuruluşlarında boy göstermelerini nasıl açıklayacağız? Kemalistlerle iş tutan, Kemalizm'e rücu eden gerçekte kimdir?

AK Parti'nin Kemalistleşmesi sonucunda toplumsal tabanında bir erime söz konusu olduğu iddiasına gelecek olursak, AK Parti'nin belli seçmenleri kaybedip onların yerlerine başka seçmenleri kazandığı doğrudur. AK Parti'nin hükümet ettiği ancak iktidar olmadığı dönemde belli toplumsal gruplarla olan ilişkileri devlet iktidarıyla kurduğu yeni ilişki biçimi sonucu önemli ölçüde değişmiştir. Burada AK Parti'nin tek taraflı olarak bu grupları terk etmesi ya da taleplerine kulak tıkaması söz konusu değildir. AK Parti'li muhaliflerin "AK Parti toplumsal talepleri göz ardı ediyor" söylemi tersi bir duruma işaret etmektedir. AK Parti'nin devlet iktidarına yükselmesiyle devlete kategorik olarak düşman gözüyle bakan, devletin yeni çizgisini benimsemekte güçlük çeken ve hatta bunu ontolojik bir tehdit olarak gören ve geleneksel olarak muhalefeti desteklemek gibi romantik eğilim sergileyen gruplarla bağlar zayıflamıştır. Bu üç kategorideki elit gruplar kendilerine kulak kesilmiş ve ideolojik hinterlandlarında yer alan toplumsal kesimleri de AK Parti'den koparmakta başarılı oldular. Sonuçta Gezi Parkı Şiddet Eylemleri'yle başlayan ve Kobani eylemleriyle devam eden süreçte araya çekilen ideolojik duvar neticesinde bu toplumsal kesimler AK Parti'yi toplumsal taleplerini dillendirecekleri bir muhatap olarak görmemeye başladılar. Bu dönemin önemli sloganlarının "inadına", "direnmek" ve "yaptırmamak" gibi ifadeleri barındırması şaşırtıcı değildir. Dolayısıyla AK Parti'nin sorunu toplumsal talepleri ciddiye almamak değil toplumun belli bir kısmıyla bağının kesilmesini engelleyememiş olmaktadır.

Muhalefetin organize bir şekilde ideolojik duvar çekme stratejisi izlediği bir ortamda ortak aklın ortaya çıkarılması ve toplumsal uzlaşma aranması gibi ifadeler de anlamını yitirmektedir. Bunların işlevsel olabilmesi için muhatapların da aynı arzuya sahip olması gerekir. Muhalefetin AK Parti'ye karşı toplumu mobilize ettiği bir ortamda AK Parti'li muhaliflerin iddia ettiği gibi AK Parti liberal demokrat bir siyaset takip etmiş olsaydı bu karşı tarafta ancak bir zaaf olarak görülür ve iktidar üzerindeki baskı daha da artardı. PKK'nın "devrimci halk ayaklanması" çağrısının ve CHP'nin AK Parti'yi dışlayan "yüzde 60'lık blok" çağrısının AK Parti'nin kan kaybettiği 7 Haziran (2015) sonrasına denk gelmesi rastlantı değildir. Aynı şekilde AK Parti'li muhaliflerin de reddedemeyeceği bir gerçek de şudur: Gezi Parkı Şiddet Eylemleri AK Parti'nin en fazla kuşatıcı olduğu "açılım" döneminde yaşanmıştır. Sorun yeterince diğer toplumsal gruplara açık olmamaksa neden Gezi Parkı Şiddet Eylemleri AK Parti'nin en "liberal" döneminde yaşanmıştır? Aynı şekilde AK Parti iktidarı liberal demokratların öve öve bitiremediği "Çözüm Süreci"ni devam ettirirken neden PKK-HDP arkada silahlı mücadele ve ayaklanma hazırlığı içerisinde olmuştur?

Son bir nokta ise AK Parti'nin seçim kazanmak için MHP'ye mahkum hale geldiği iddiasıdır. Meseleyi bu perspektiften ele alacak olursak AK Parti'nin önceki dönemlerde de seçim kazanmak için başka aktörlere mahkum olduğu sonucunu çıkarabiliriz. [Sonuçta AK](#) Parti'nin çekirdek oyu tek başına iktidar olabilmesi

için yeterli değildir. Örneğin 12 Eylül (2010) referandumunda AK Parti liberallere mi mahkumdu? Sonuçta AK Parti hem siyasette hem de toplumsal alanda münferit bir aktördür ve doğal olarak dönemsel olarak ittifak ilişkilerine girmektedir. Bunun sonucunda da toplumsal tabanı genişlemekte ya da daralmaktadır. Şayet meseleyi bir esaret ilişkisi olarak göreceksak AK Parti'li muhalifler AK Parti'nin kimin esaretinde olmasını istemektedir?

Sonuç olarak ortada muhaliflerin iddia ettiği gibi akut bir kriz ya da başarısızlık durumu mevcut değildir. AK Parti'nin devlet iktidarıyla kurmuş olduğu yeni ilişki sonucunda dağılan eski ittifak sisteminin yerini bir başkası almış durumdadır. Bu yeni ittifak sisteminin ideolojisi yerli ve milli siyaset, kurumsal çerçevesi başkanlık sistemi, siyaset tarzı da reel politiktir. Muhaliflerin önerdiği devlet iktidarı karşıtı liberal demokrat siyaset hem AK Parti'nin Kemalistleşmesinin söz konusu olmadığı hem de iktidarda olan bir siyasi aktörün tercih etmek istememesi sebebiyle boş bir öneridir. Elbette mevcut şartların değişmeyeceğinin ve dolayısıyla yeni ittifak ilişkilerinin ortaya çıkmayacağını bir garantisi yoktur. Ancak çözüm şartların çok farklı olduğu en başa dönmek değil bulunduğumuz noktadan daha ileriye gitmek ve önümüze bakmaktır. Daha ileriye gitmenin yolu da mevcut şartlar içerisinde (ya da bunları değiştirerek) daha geniş bir toplumsal tabanın ve ittifak ilişkilerinin nasıl yaratılabileceği üzerine düşünmekten geçmektedir. Daha spesifik olarak laik muhalefetin AK Parti ile belli toplumsal kesimler arasına bilinçli bir şekilde örmüş olduğu ideolojik duvarın nasıl zayıflatılacağı ve yıkılacağı üzerine politik olarak –antipolitik olarak değil– kafa yormak gerekmektedir.

Yasal Uyarı: Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Turkuvaz Medya Grubu'na aittir. Kaynak gösterilse veya habere aktif link verilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı ya da bir bölümü kesinlikle kullanılamaz.

Ayrıntılar için lütfen tıklayın.

YAZARIN ÖNCEKİ YAZILARI

Tüm Yazıları >

- > **Ayasofya'yı neden tartışıyoruz? (13.6.2020)**
- > **Muhalefetin TBMM aşkı (25.4.2020)**
- > **Salgının siyaseti (21.3.2020)**

SABAH

SABAH